

RECENZE A REFERÁTY

H. Behrens—E. Schröter, *Siedlungen und Gräber der Trichterbecherkultur und Schnurkeramik bei Halle (Saale). Ergebnisse von Ausgrabungen*, Berlin 1980, 190 stran, 85 obr., 27 tab. a 8 příloh.

Práce dlouholetého ředitele H. Behrense a odborného pracovníka E. Schrötera archeologického muzea v Halle přináší vyhodnocení dvou důležitých archeologických lokalit. Je to lokalita Dölauer Heide, která leží v předměstí Halle (Saale), a poskytla bohatý nálezový materiál z období eneolitu. Druhá lokalita se nachází východně pohorí Harcu a představuje typické výšinné sídliště s intenzivním osídlením v eneolitu a v některých následujících pravěkých epochách (doba bronzová a železná).

Těžiště monografie spočívá ve dvou částech — ve druhé kapitole, kde autoři seznamují s výsledky archeologického výzkumu v Dölauer Heide, a ve třetí kapitole, v níž je provedeno archeologické zhodnocení výsledků výzkumu výšinného sídliště s několikanásobnou palisádou v trati „Schalkenburg“ u Quenstedtu v okrese Hettstedt.

Ve druhé kapitole vyhodnocují autoři výsledky archeologického výzkumu v Dölauer Heide u Halle (Salle). Bylo zde prozkoumáno opevněné sídliště ze staršího období kultury nálevkovitých pohárů (skupina baalberská a salzmündská). H. Behrens a E. Schröter podrobně popisují výsledky archeologického výzkumu a na obrazových přílohách seznamují s průběhem a s jednotlivými články opevňovacího systému. Nechybí rovněž zobrazení a zhodnocení základních jednotek tohoto sídliště s případnými hroby. Archeologické nálezy jsou prezentovány ve výběru a plnou mírou umožňují čtenáři poznání náplně hmotné kultury nejstaršího období kultury nálevkovitých pohárů. Kromě keramických forem vyhodnocují broušenou kamennou industrii a kovové předměty. Podobným způsobem jsou popsány nálezy a nálezová situace z mladšího období kultury nálevkovitých pohárů (bernburská kultura). Sídliště této kultury se rozkládalo především v severní části opevněné plochy. K důležitým objevům mimo jiné patří i půdorys kúlové nadzemní stavby, kterou podle nálezů datují autoři jednoznačně do období bernburské kultury. Národním provedením zachycuje obrázek č. 14 i nálezy v prostoru tohoto kúlového domu včetně keramiky, kostěných nástrojů, kamenných nástrojů a dalších pramenů hmotné kultury. Nutno zdůraznit, že podrobný rozbor archeologického materiálu k jednotlivým sídlištním objektům je psán výstižně s rychlou orientací v příslušném vyobrazení. Při vyhodnocování keramických tříd poukazují autoři na nejednotnost archeologického názvosloví a uvádějí konkrétní příklady. Podrobně se též zabývají rozbořem keramických forem, výzdobnými prvky a dalšími znaky na keramice. Analyzovaná je též plastika a kamenné nástroje s petrografickým rozbořem. Dále popisují hroby pod mohylami a poukazují na jejich jednotlivá stavební provedení, orientaci koster a výbavu. Pohřby jsou různého stáří — od kultury salzmündské a šňůrové až po období mladší doby bronzové. Různé stáří hrobů způsobilo též rozmanitost stavby vlastních mohylových hrobů. V textu je názorně zakreslena poloha hrobů a jejich vnitřní stavba a výbava. Rovněž bylo využito radiokarbonových

dat, které do jisté míry upřesnily archeologická pozorování v terénu. Radiokarbonové datování provedly laboratoře v Heidelbergu a v Berlíně.

Třetí kapitola knihy je věnována opěvněnému výšinnému sídlišti v trati „Schalkenburg“ u Quenstedtu, jehož výzkum probíhal už jedno desetiletí. Nejstarší náznaky osídlení spadají již do neolitu. Nejintenzivnější osídlení náleží době eneolitické, v menší míře pak mladší době bronzové a starší době železné. Vlastní pětinasobný prstenovitý palisádový systém datují do staršího období kultury nálevkovitých pohárů. Podle archeologického výzkumu vznikl dříve než se zde objevili nositelé kultury bernburské a zřejmě neměl dlouhodobé trvání. Autoři uvádějí některé analogie k okrouhlému opěvněnému útvaru a docházejí k závěru, že je to kultovní místo („Woodhenge“). Plocha zmíněného kultovního místa pak sloužila po ztrátě své původní funkce jako prostor k vybudování sídliště lidu bernburské kultury, jehož osídlení zde bylo dosti intenzivní. Svědčí o tom archeologické nálezy, které jsou uloženy v muzejních depozitářích v Halle. Především je zastoupena keramika, která představuje typickou bernburskou provenienci. Mezi sídlištními objekty se rovněž nacházely eneolitické hroby; některé náleží kultuře baalbré, 23 hrobů kultuře se šňůrovou keramikou a 12 hrobů datují do období časně doby bronzové. U všech hrobů je proveden podrobný popis materiálu, orientace kostry a další důležité náležitosti.

V závěrečné kapitole shrnují autoři poznatky, získané archeologickým výzkumem dvou rozdílných lokalit na území NDR. Srovnávají nálezy z období časově shodných kultur na obou lokalitách a vyhodnocují poznatky o základních prvech těchto sídlišť a nálezech z hrobů. Uvažují též o různých vlivech a vztazích v období neolitu, které se šířily ze střední Evropy přes území Čech a správně poukazují i na vlivy z oblasti duchovní kultury. Dokazují to především nálezy stolečků či oltáříčků v bernburské kultuře, s nimiž se setkáváme již na území Moravy u nositelů jevišovické kultury.

Nutno zdůraznit, že monografie H. Behrens a E. Schrötera je ukázkou dobré práce archeologů z NDR. Přesvědčuje nás o tom logické a výstižné sestavení textu práce, kde je zhodnocena v plné míře charakteristika zkoumaných lokalit způsobem opravdu kvalitním. Precizně jsou rovněž provedeny obrázky, fotografické tabulky a obrazové přílohy, které svou jednoduchou formou plně vystihují řešení problematiky a čtenář si rychle získá představu o popisovaném jevu. Závěrem lze říci, že tato monografie rozšiřuje naše poznatky o způsobu života v období neolitu na území NDR, kde sledujeme dosti společných nebo blízkých vývojových rysů i se sousedním územím. Zajímavá je jistě myšlenka šíření zvláštních objektů obehnaných buď příkopem nebo palisádou či kombinací obou technik na velkém území, ale poněkud v odlišnějším časovém postavení. Jejich interpretace není v současné době jednoznačná, ale začíná převažovat názor o jejich kultovním charakteru.

Pavel Košťálek

Š. Batović—A. Benac—B. Brukner—S. Dimitrijević—M. Garašanin—D. Srejić, *Praistorija jugoslavenskih zemalja, II — neolitsko doba*, Sarajevo 1979, 705 stran, 28 obrázků v textu, 9 mapek a 49 tabulek.

Monografie o jugoslávském neolitu je dalším kolektivním dílem předních jugoslávských archeologů, kteří se specializují na období neolitu. Přiznačně je, že autoři dříve rozdělují území Jugoslávie na několik zájmových zón, v nichž podávají přehled vývoje jednotlivých neolitických složek. Výjimku snad tvoří kapitola o křišské kultuře.

V úvodu se A. Benac, M. Garašanin a D. Srejić zabývají dějinami bádání neolitu v Jugoslávii, přírodním prostředím a podílem geografických faktorů na rozvoji neolitických kultur. Období neolitu rozdělují do dvou velkých etap: A. předkeramický neolit, nebo-li protoneolitická doba, B. klasičtý (keramický) neolit.

Autorem kapitoly o protoneolitickém období, kdy existuje lepeškovirská kultura je D. Srejić. V úvodní části charakterizuje územní rozšíření této kultury, která se rozprostírá v Derdapu; její rozsah ilustruje přehledná mapa. Autor dále věnuje pozornost problematice relativní chronologie a podrobně se zabývá rozbořením sídlištních jednotek a sídlišť vůbec. Mrtví jsou pohřbíváni přímo na sídlištních nebo v jejich nej-